

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO NR. X-242 4, 9, 53, 59, 74, 76, 77 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-922 IR LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 2, 11, 24, 38 IR 47 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-923

2022 m. d. Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2021 m. spalio 20 d. sprendimo Nr. SV-S-247 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 9 ir 10 punktus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

1. Pritarti Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. X-242 4, 9, 53, 59, 74, 76, 77 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-922 (toliau – Įstatymo projektas Nr. 1) tikslui – sukurti sistemiską perėjimo tarp švietimo grandžių ir mokymosi visą gyvenimą sistemą, kuri užtikrintų galimybes asmenims pasirengti studijuoti aukštojo mokslo studijų programose, tačiau pasiūlyti Lietuvos Respublikos Seimui tobulinti teisinio reguliavimo priemonės:

1.1. Siūlytina patikslinti Įstatymo projekto Nr. 1 1 straipsniu keičiamo Mokslo ir studijų įstatymo 4 straipsnio 5¹ dalimi tvirtinamą aukštojo mokslo socialinės dimensijos sąvokos apibrėžimą, neminint jame mažai reprezentuojamų asmenų grupių, nes reikėtų apibrėžti, kaip tokias nustatyti, ir jį išdėstyti taip:

„5¹. Aukštojo mokslo socialinė dimensija – socialinės, akademinės, informacinės, finansinės pagalbos priemonių visuma, skirta plėtoti aukštojo mokslo prieinamumą, padėti studijuoti ir įgyti aukštojo mokslo kvalifikaciją asmenims, nepriklausomai nuo jų socialinės ir ekonominės padėties visuomenėje.“

1.2. Atsižvelgus į užsienio šalių praktiką įgyvendinant socialinę dimensiją aukštajame moksle, kai šalys turi patvirtintus strateginius dokumentus (strategijas arba veiksnų planus) socialinės dimensijos nuostatomis įgyvendinti, kas leidžia užtikrinti tvarų finansavimą ir nuoseklių veiksmų įgyvendinimą, siūlytina Įstatymo projektą Nr. 1 papildyti 9 straipsniu, kuriuo Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas būtų papildytas 82² straipsniu, jį išdėstant taip:

„9 straipsnis. Įstatymo papildymas 82² straipsniu

Papildyti Įstatymą 82² straipsniu

„82² straipsnis. Aukštojo mokslo socialinė dimensija

1. Siekiant užtikrinti aukštojo mokslo prieinamumą – sudaryti sąlygas pretenduoti į aukštojo mokslo studijas, padėti studijuoti ir įgyti aukštojo mokslo kvalifikaciją asmenims, kurie yra įgiję profesinę kvalifikaciją pagal Lietuvos kvalifikacijų sandaros ketvirtąjį lygį atitinkančią profesinio mokymo programą arba atitinka šio įstatymo 82¹ straipsnio 2 dalyje nustatytus kriterijus, sudaromas aukštojo mokslo socialinės dimensijos veiksmų planas, kuriame numatomos socialinės, akademinės, fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumo ir finansinės pagalbos priemonės.

2. Aukštojo mokslo socialinės dimensijos veiksmų planą tvirtina švietimo, mokslo ir sporto ministras. Šio plano priemonėms įgyvendinti skiriamos valstybės biudžeto lėšos.“

1.3. Kadangi pagal Mokslo ir studijų įstatymo 53 straipsnio 11 dalį visų studijų pakopų, taip pat ir trumposios, aprašus tvirtina Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras, siūlytina Įstatymo projekto Nr. 1 1 straipsniu keičiamo Mokslo ir studijų įstatymo 4 straipsnio 29 dalies keitimo atsisakyti.

1.4. Kadangi Įstatymo projektu Nr. 1 2 straipsniu keičiamo Mokslo ir studijų įstatymo 9 straipsnis nuo 2022 m. sausio 1 d. neteko galios, siūlytina šio keitimo atsisakyti kaip nebeaktualaus.

1.5. Atsižvelgus į šio nutarimo 1.1 ir 1.2 papunkčiuose siūlomus pakeitimus, siūlytina atitinkamai tikslinti Įstatymo projektą Nr. 1 ir jo 2 straipsnį, kuriuo būtų keičiama Mokslo ir studijų įstatymo 19 straipsnio 2 dalis, ją išdėstant taip:

„2 straipsnis. 19 straipsnio pakeitimas

Pakeisti 19 straipsnio 2 dalį ir ją išdėstyti taip:

„2. Valstybinis studijų fondas Vyriausybės nustatyta tvarka administruoja valstybės paskolas ir valstybės remiamas paskolas studentams, aukštojo mokslo socialinės dimensijos plane nurodytų priemonių įgyvendinimą, taip pat kitą finansinę paramą studentams, atlieka kitas funkcijas, numatytas Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme.“

1.6. Nuo 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojus Mokslo ir studijų įstatymo 59 straipsnio nuostatomis dėl minimalių reikalavimų stojantiesiems į valstybės finansuojamas ir valstybės nefinansuojamas vietas suvienodinimo, trumpąsias studijas siūlytina tiesiogiai susieti su aukštojo mokslo prieinamumo didinimu, atitinkamai keičiant kvalifikaciją patvirtinantį dokumentą iš pažymėjimo į diplomą, akcentuojant sąsają tarp profesinio mokymo ir koleginių studijų, tačiau neužkertant kelio trumpųjų studijų absolventams, esant poreikiui, tęsti studijas ne tik kolegijose, bet ir universitetuose. Atžvelgiant į tai, siūlytina:

1.6.1. Įstatymo projektą Nr. 1 papildyti straipsniu, kuriuo būtų keičiama Mokslo ir studijų įstatymo 52 straipsnio 3 dalis, ją išdėstant taip:

„3. Asmenims, baigusiems trumpąsias studijas, suteikiama kvalifikacija, suteikianti teisę užsiimti profesine veikla ir (arba) tęsti studijas aukštojoje mokykloje.“;

1.6.2. atsisakyti Įstatymo projekto Nr. 1 3 straipsniu keisti Mokslo ir studijų įstatymo 53 straipsnio 5 dalį;

1.6.3. Įstatymo projekto Nr. 1 3 straipsnį papildyti dalimi, kuria būtų keičiama Mokslo ir studijų įstatymo 53 straipsnio 19 dalis, ją išdėstant taip:

„19. Trumpųjų studijų programas gali vykdyti kolegijos, vykdančios atitinkamos studijų krypties koleginių studijų programas.“;

1.6.4. Įstatymo projektą Nr. 1 papildyti straipsniu, kuriuo būtų keičiamos Mokslo ir studijų įstatymo 58 straipsnio 1 ir 5 dalys, jas išdėstant taip:

„1. Asmenims, baigusiems trumpąsias studijas, išduodamas įgytą kvalifikaciją patvirtinantis diplomą. Asmenims, baigusiems koleginių studijų pirmosios pakopos programą, išduodamas profesinio bakalauro diplomą ir diplomo priedėlis. Asmenims, baigusiems pirmosios pakopos universitetinių studijų programą, išduodamas bakalauro diplomą ir diplomo priedėlis.“;

„5. Asmenims, baigusiems profesines studijas ar studijų modulius, skirtus kitoms kvalifikacijoms įgyti, išduodamas studijų pažymėjimas.“;

1.6.5. Įstatymo projekto Nr. 1 4 straipsniu keičiamo Mokslo ir studijų įstatymo 59 straipsnio 1, 2 dalis, papildant šį straipsnį 1¹ dalimi, išdėstyti taip:

„1. Į aukštosios mokyklos pirmosios pakopos ir vientišąsias studijas konkurso būdu priimami asmenys, turintys ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą ir išlaikę ne mažiau kaip tris (stojantieji į menų studijų krypties grupės studijas – ne mažiau kaip du) valstybinius brandos egzaminus: lietuvių kalbos ir literatūros, matematikos (stojantiesiems į menų studijų krypties grupės studijas jo išlaikyti nebūtina) ir stojančiojo pasirinktą egzaminą, kurių:

1) įvertinimų aritmetinis vidurkis švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka prilygsta brandos egzaminų programose nustatytam pagrindiniam mokymosi pasiekimų lygiui, jeigu stojama į universitetines studijas;

2) įvertinimų aritmetinis vidurkis švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka prilygsta brandos egzaminų programose nustatytam patenkinamam mokymosi pasiekimų lygiui, jeigu stojama į kolegines studijas.

1¹. Asmenų priėmimas į aukštąsias mokyklas gali būti vykdomas iki studijų pagal atitinkamą studijų programą pradžios. Konkursinių mokomųjų dalykų pagal studijų kryptis sąrašą, išskirdamos pagrindinį dalyką, kiekvienais metais nustato aukštosios mokyklos ir, suderinusios su Švietimo,

mokslo ir sporto ministerija, paskelbia jį ne vėliau kaip prieš 3 metus iki atitinkamų metų rugsėjo 1 dienos. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyti priėmimo į aukštąsias mokyklas reikalavimai netaikomi:

1) asmenims, įgijusiems kvalifikaciją, suteikiančią teisę į aukštąjį mokslą, pagal tarptautinių organizacijų arba užsienio valstybių švietimo programas;

2) asmenims, Lietuvos Respublikoje vidurinį išsilavinimą įgijusiems iki šio įstatymo įsigaliojimo;

3) asmenims, švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka ir atvejais atleistiems nuo valstybinių brandos egzaminų;

4) asmenims, įgijusiems vidurinį išsilavinimą ir išlaikiusiems ne mažiau kaip du valstybinius brandos egzaminus ir baigusiems trumpąsias studijas, stojant į pirmosios pakopos universitetines studijas;

5) asmenims, įgijusiems vidurinį išsilavinimą ir baigusiems trumpąsias studijas, stojant į pirmosios pakopos kolegines studijas.

2. Į aukštosios mokyklos trumposios pakopos studijas konkurso būdu priimami asmenys, turintys ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą ir profesinę kvalifikaciją, įgytą pagal Lietuvos kvalifikacijų sandaros ketvirtąjį lygį atitinkančią profesinio mokymo programą, atsižvelgiant į jų mokymosi pasiekimus ir kitus aukštosios mokyklos nustatytus kriterijus, įvertinus profesiniuose standartuose ir studijų kryptių aprašuose nustatytus reikalavimus.“;

1.6.6. netikslinti Įstatymo projekto Nr. 1 5 straipsniu keičiamo Mokslo ir studijų įstatymo 74 straipsnio 3 dalies, o patikslinti Įstatymo projekto Nr. 1 6 straipsniu keičiamo 76 straipsnio 1 dalies 4 punktą ir jį išdėstyti taip:

„4) socialinėms stipendijoms, studijų stipendijoms, tikslinėms stipendijoms, aukštojo mokslo socialinės dimensijos plano priemonėms ir kitai paramai.“

1.7. Siekiant teisinio aiškumo, siūlytina Mokslo ir studijų įstatymo 77 straipsnio keitimo nuostatas papildyti 1¹ dalimi, numatant antrosios konkursinės eilės tvirtinimo datą, asmenų, kuriems ji būtų taikoma, grupes, taip pat siūlome nepildyti Įstatymo projekto Nr. 1 7 straipsniu keičiamo Mokslo ir studijų įstatymo 77 straipsnio nauja 13 dalimi, nes vadovaujantis Mokslo ir studijų įstatymo 82 straipsnio 6 dalimi švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka gali būti skiriama parama aukštųjų mokyklų studentams, vykstantiems studijuoti arba atlikti praktikos užsienyje, o šio straipsnio 1, 1¹, 2, 3, 4 dalis išdėstyti taip:

„1. Stojančiųjų priėmimui į trumposios pakopos, pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų valstybės finansuojamas studijų vietas ir pretenduojančių į studijų stipendijas sudaromos dvi konkursinės eilės. Pirmoji konkursinė eilė sudaroma švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka, įvertinus valstybinių aukštųjų mokyklų siūlymus, ir paskelbiama kiekvienais metais iki gruodžio 1 dienos, likus ne mažiau kaip 6 mėnesiams iki priėmimo į aukštąsias mokyklas pradžios. Stojančiųjų konkursinis balas skaičiuojamas iš brandos egzaminų ir kitų specialiųjų gebėjimų įvertinimo rezultatų.

1¹. Stojančiųjų į pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų valstybės finansuojamas vietas ir pretenduojančių į studijų stipendijas antroji konkursinė eilė sudaroma aukštųjų mokyklų nustatyta ir su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija suderinta tvarka, kuri paskelbiama kiekvienais metais iki gruodžio 1 dienos, likus ne mažiau kaip 6 mėnesiams iki priėmimo į aukštąsias mokyklas pradžios. Stojančiųjų konkursinis balas skaičiuojamas iš brandos egzaminų, stojamojo egzamino ir kitų specialiųjų gebėjimų. Į šią eilę gali pretenduoti asmenys, atitinkantys šio įstatymo 59 straipsnio 1 dalyje nustatytus kriterijus ir turintys atitinkamos švietimo srities Lietuvos kvalifikacijų sandaros ketvirtąjį lygį profesinio mokymo kvalifikaciją arba aukštosios mokyklos nustatyta tvarka įvertintą bent 2 metų darbo patirtį atitinkamoje srityje, arba baigę trumpąsias studijas, arba atitinkantys šio įstatymo 82¹ straipsnio 2 dalyje nustatytus reikalavimus. Po bendrojo priėmimo pagrindinio etapo antrojoje eilėje likus neužimtoms valstybės finansuojamoms vietoms, švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka į jas gali pretenduoti pirmojoje eilėje dalyvaujantys asmenys.

2. Trumposios pakopos, pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų valstybės finansuojamos studijų vietos aukštosioms mokykloms tenka pagal stojančiųjų, esančių pirmojoje ir antrojoje konkursinėse eilėse, pasirinkimą, neviršijant nustatyto valstybės finansavimo ir laikantis

valstybinėms aukštosioms mokykloms švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyto studijų programai minimalaus studijų vietų skaičiaus pagal studijų kryptis ir (arba) krypčių grupes.

3. Atitinkamais metais į mokslo ir studijų institucijas priimamų asmenų trumposios pakopos, pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų, antrosios pakopos, doktorantūros, profesinių studijų vietų, studijų stipendijų preliminarų skaičių ir skiriamą valstybės finansavimą (nustatytus pagal patvirtintas atitinkamų metų normines studijų kainas ir studijų krypčių grupes (arba) jų grupių junginius arba bendrą skaičių pagal studijų pakopas (mokslo ir meno doktorantūros – pagal mokslo ir meno sritis)) iki kiekvienų metų balandžio 2 dienos nustato Vyriausybė, atsižvelgdama į valstybės ūkinės, socialinės ir kultūrinės plėtros poreikius ir valstybės finansines galimybes. Antrajai konkursinei eilei formuoti Vyriausybė papildomai skiria ne mažiau kaip 10 procentų valstybės finansuojamų studijų vietų ir valstybės finansavimo nuo atitinkamais metais priimamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų preliminaraus valstybės finansuojamų studijų vietų skaičiaus ir skiriamo valstybės finansavimo.

4. Atitinkamais metais į mokslo ir studijų institucijas priimamiems trumposios pakopos, pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų studentams skiriamo valstybės finansavimo ir preliminaraus valstybės finansuojamų trumposios pakopos, pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų ir studijų stipendijų skaičiaus paskirstymą pagal studijų kryptis ir (arba) jų grupes (menų studijų – ir pagal studijų programas arba specializacijas, vidaus sistemos pareigūnų rengimo – pagal studijų programas pedagogų rengimo – pagal studijų programas arba specializacijas ir (arba) studijų programų arba specializacijų grupes) iki kiekvienų metų balandžio 15 dienos nustato švietimo, mokslo ir sporto ministras, atsižvelgdamas į valstybės ūkinės, socialinės ir kultūrinės plėtros poreikius, valstybės finansines galimybes ir įvertinęs absolventų įsidarbinimo rodiklius. Atsižvelgdamas į priimtų į pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų valstybės finansuojamas vietas asmenų skaičių per pastaruosius trejus metus ir studijų krypčių vertinimo rezultatus, švietimo, mokslo ir sporto ministras iki kiekvienų metų balandžio 15 dienos nustato atitinkamais metais antrajai konkursinei eilei formuoti skiriamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų valstybės finansuojamų vietų ir studijų stipendijų skaičiaus paskirstymą pagal aukštąsias mokyklas, studijų kryptis ir (arba) jų grupes (menų studijų – ir pagal studijų programas arba specializacijas, pedagogų rengimo – pagal studijų programas, specializacijas arba jų grupes).“

1.8. Siūlytina Įstatymo projekto Nr. 1 įsigaliojimą sieti su minimalių reikalavimų stojantiejiems įsigaliojimo data 2024 m. sausio 1 d., nes trumposios studijos, kaip alternatyvus kelias į pirmosios pakopos studijas, aktualus nuo šių reikalavimų įsigaliojimo, todėl 8 straipsnis turėtų būti išdėstytas taip (papildžius Įstatymo projektą Nr. 1 9 straipsniu, 8 straipsnis taptų 10 straipsniu):

„8 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas ir įgyvendinimas

1. Šis įstatymas, išskyrus 9 straipsnį, įsigalioja 2024 m. sausio 1 d.

2. Šio įstatymo 9 straipsnis įsigalioja 2023 m. sausio 1 d.

3. Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras iki šio įstatymo įsigaliojimo priima šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.“

2. Iš esmės pritarti Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 2, 11, 24, 38 ir 47 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-923 (toliau – Įstatymo projektas Nr. 2), tačiau pasiūlyti Lietuvos Respublikos Seimui tobulinti Įstatymo projektą Nr. 2 pagal šias pastabas ir pasiūlymus:

2.1. Įstatymo projekto Nr. 2 1 straipsnio 1 dalimi keičiamo Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 2 straipsnio 36 dalimi siekiama apibrėžti tarpinio pasiekimų patikrinimo sąvoką, t. y. siekiama apibrėžti, kad pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintas mokymosi pasiekimų programas nacionaliniu mastu vykdomas mokymosi pasiekimų patikrinimas yra vadinamas tarpiniu pasiekimų patikrinimu. Tačiau Įstatymo projekto Nr. 2 aiškinamajame rašte yra nurodyta, kad „po Nacionalinės švietimo agentūros organizuojamų tarpinių pasiekimų patikrinimų savivaldybės, mokyklos, mokiniai ir tėvai gauna įvertinimo duomenis ir analizę [...]“, t. y. minimi vykstantys nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai ir pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimai, kurie, vadovaujantis Švietimo įstatymo 38 straipsnio 4 dalimi, yra vykdomi pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintas mokymosi pasiekimų programas ir mokymosi pasiekimų patikrinimų

organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašus. Sąvokoje „tarpinis pasiekimų patikrinimas“ minimas žodis „tarpinis“ yra klaidinantis, suponuojantis, kad toks vertinimas yra kažkokio didesnio vertinimo dalis. Nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai yra vykdomi baigiant pradinio ugdymo programą (4 klasėje) ir baigiant pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį (8 klasėje), pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimai – baigiant pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį (10 / II gimnazijos klasėje). Tik nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai dar yra organizuojami 2 ir 6 klasėje, tačiau nuo 2022–2023 mokslo metų Švietimo, mokslo ir sporto ministerija nacionaliniu lygmeniu ketina organizuoti nacionalinius mokinių pasiekimų patikrinimus tik 4 ir 8 klasėse. Šie pasiekimai yra apibendrinamojo išorinio vertinimo dalis baigiant atitinkamą ugdymo programą ar jos dalį, o 2 ir 6 klasėje keitinama sudaryti sąlygas pačioms mokykloms naudotis nacionalinio užduočių banko ištekliais ir naudoti vertinimo rezultatus vertinimui ugdymo procese. Nacionalinių mokinių pasiekimų patikrinimų ir pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų pavadinimas tarpiniais mokinių pasiekimų patikrinimais nepadės siekti Įstatymo projekto Nr. 2 aiškinamajame rašte įvardyto uždavinio – išnaudojant tarpinio pasiekimų vertinimo duomenis, sukurti sistemą, skirtą mokymosi pasiekimams bendrojo ugdymo sistemoje gerinti.

Įstatymo projektu Nr. 2 siūlomas tarpinio pasiekimų patikrinimo sąvokos apibrėžimas nėra tikslingas, todėl siūlome atsisakyti Įstatymo projekto Nr. 2 1 straipsniu siūlomo Švietimo įstatymo 2 straipsnio keitimo.

2.2. Įstatymo projekto Nr. 2 aiškinamajame rašte yra minimas siekis stiprinti reikalavimus viduriniam išsilavinimui įgyti, užtikrinti, kad jie atitiktų vidurinio ugdymo procese formuojamą brandos lygį. Pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro tvirtinamą brandos egzaminų organizavimo ir vykdymo tvarką viduriniam išsilavinimui įgyti reikia baigti vidurinio ugdymo programą ir išlaikyti du brandos egzaminus. 2021 m. tik du brandos egzaminus laikė 5 377 asmenys (20,7 proc. visų brandos egzaminus laikusių asmenų), kiti rinkosi laikyti tris ir daugiau brandos egzaminų. Tačiau siekiant įgyvendinti Švietimo įstatymo 5 straipsnio 4 punkte nustatytą švietimo tęstinumo principą, užtikrinantį sąlygų kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą sudarymą, bei užtikrinti, kad įgytas vidurinis išsilavinimas sudarytų galimybę asmeniui bet kada siekti aukštojo išsilavinimo, būtina nustatyti, kad abiturientai laikytų bent 3 brandos egzaminus.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad nuostata, nusakanti, kad visi asmenys, baigę vidurinio ugdymo lietuvių kalbos ir literatūros programą, privalo laikyti lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminą, yra nustatyta tik švietimo, mokslo ir sporto ministro tvirtinamoje Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino programoje. Kadangi pagal Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo 12 straipsnį, nustatantį, kad visos bendrojo ugdymo mokyklos privalo išmokyti valstybinės kalbos, ir pagal Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 6 punkte įvardytą aiškumo principą, reiškiantį, kad teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti logiškas, nuoseklus, aiškus ir nedviprasmiškas, bei siekdami, kad visos vidurinio išsilavinimo įgijimo sąlygos būtų reglamentuojamos įstatymo lygiu, siūlytina nuostatą dėl privalomų egzaminų ir jų skaičiaus nustatyti Švietimo įstatyme.

Atsižvelgiant į tai ir į šio nutarimo 2.4 papunktyje išdėstytus argumentus dėl mokinių pasiekimų patikrinimų organizavimo pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintas bendrąsias programas, siūlytina Įstatymo projekto Nr. 2 2 straipsniu keičiamo Švietimo įstatymo 11 straipsnio 5 dalį išdėstyti taip:

„5. Vidurinis išsilavinimas įgyjamas baigus vidurinio ugdymo programą ir išlaikius tris valstybinius brandos egzaminus: lietuvių kalbos ir literatūros ir mokinio pasirinktus du kitus brandos egzaminus, išskyrus atvejus, kai asmuo švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatytais atvejais yra atleidžiamas nuo brandos egzaminų. Vidurinį išsilavinimą įgijusių asmenų mokymosi rezultatai apibendrinami ir fiksuojami dalykų metiniais ir išlaikytų brandos egzaminų įvertinimais. Asmens brandos egzaminų įvertinimai atitinka aukštesnįjį, pagrindinį, slenkstinį ar patenkinamą pasiekimų lygį ir jų ribas, nustatytas švietimo, mokslo ir sporto ministro tvirtinamose bendrosiose programose.“

Pritarus Įstatymo projektu Nr. 2 2 straipsniu keičiamo Švietimo įstatymo 11 straipsnio 5 dalies pasiūlymui, reikėtų keisti Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 11 straipsnio pakeitimo įstatymą Nr. XIV-655, pripažįstant netekusiu galios 1 straipsnio 2 dalį, kaip neaktualią.

2.3. Įstatymo projekto Nr. 2 aiškinamajame rašte yra nurodyta, kad teikiamu Įstatymo projektu yra siekiama „sukurti sistemą, skirtą mokymosi pasiekimams bendrojo ugdymo sistemoje gerinti“. Šiam uždaviniui pasiekti yra būtina savalaikė mokymosi pagalba mokiniams, kurie patiria mokymosi sunkumų. Kuo anksčiau bus identifikuojamos mokinio mokymosi spragos ir suteikiama savalaikė mokymosi pagalba mokykloje, tuo sėkmingiau mokinsys galės mokytis aukštesnėje klasėje. Vykdamas nacionalinius mokinių pasiekimų patikrinimus 4 ir 8 klasėse (baigiant pradinio ugdymo programą ir pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį) bei pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimą (baigus pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį) ir nepasiekusiesiems patenkinamo pasiekimų lygmens labai svarbu mokiniams sudaryti individualų mokymosi pasiekimų gerinimo planą ir suteikti reikalingą mokymosi pagalbą. Tokios pagalbos teikimas asmenims, kurie jau yra įgiję vidurinį išsilavinimą, kaip siūloma Įstatymo projekte Nr. 2, nėra tikslingas, nes vidurinį išsilavinimą įgijęs asmuo jau yra sėkmingai baigęs vidurinio ugdymo programą, tai yra jau yra pasiekęs ne žemesnį nei patenkinamą pasiekimų lygį, numatytą dalykų bendrosiose programose, kurias tvirtina švietimo, mokslo ir sporto ministras. Asmeniui, įgijusiam vidurinį išsilavinimą Švietimo įstatymo 70 straipsnio 8 dalimi numatyta teisė gilinti žinias, mokytis pageidaujamų vidurinio ugdymo programos dalykų pakartotinai savo valia ir lėšomis, todėl dabar galiojantis reglamentavimas yra pakankamas.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus ir pakitusias švietimo, mokslo ir sporto ministro pareigas, siūlytina Įstatymo projekto Nr. 2 3 straipsniu keičiamo Švietimo įstatymo 24 straipsnio 5 dalį išdėstyti taip:

„5. Asmeniui, įgijusiam pradinį ar pagrindinį išsilavinimą arba baigusiam pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį ir nepasiekusiam patenkinamo pasiekimų lygmens, sudaromos sąlygos gauti individualų mokymosi pasiekimų gerinimo planą ir reikalingą mokymosi pagalbą švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka. Asmeniui, įgijusiam pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą ir pageidaujančiam geriau pasirengti toliau mokytis, sudaromos sąlygos mokytis pageidaujamų bendrojo ugdymo dalykų ir pasitikrinti mokymosi pasiekimus švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka.“

2.4. Ugdymo procesas mokyklose yra vykdomas pagal atitinkamų dalykų bendrąsias programas, kurias, vadovaudamasis Švietimo įstatymo 56 straipsnio 12 punktu, tvirtina švietimo, mokslo ir sporto ministras. Atkreiptinas dėmesys, kad esama situacija, kai mokinių pasiekimų vertinimas yra vykdomas pagal atskiras brandos egzaminų ar kitų mokymosi pasiekimų patikrinimų programas, kurias tvirtina švietimo, mokslo ir sporto ministras, vadovaudamasis Švietimo įstatymo 38 straipsnio 4 dalimi, sukuria situaciją, kai mokytojai moko ne pagal dalyko bendrąsias programas, bet pagal mokinių pasiekimų patikrinimų ir brandos egzaminų, kuriuos laikys mokiniai, programas. Toks teisinis reglamentavimas nesukuria nuoseklaus mokymosi, neleidžia užtikrinti didesnio dėmesio tam, ko mokinsys turėtų būti mokomas, o ne tam, kas vertinama, taip pat nepadaeda siekti Įstatymo projekto Nr. 2 aiškinamajame rašte nurodyto teikiamo Įstatymo projekto Nr. 2 uždavinio – „sukurti sistemą, skirtą mokymosi pasiekimams bendrojo ugdymo sistemoje gerinti“. Todėl siūlytina numatyti, kad mokinių pasiekimų patikrinimai, kaip ir ugdymo procesas, organizuojami pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintas bendrąsias programas nuo 2024–2025 mokslo metų.

Nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai 4 ir 8 klasėse turi atlikti ir pagalbos funkciją (ugdymo kokybės stebėseną), remiantis šiais duomenimis turi būti priimami reikalingi sprendimai mokymo pagalbai teikti bei ugdymo kokybei gerinti. Todėl dalyvavimas šiuose patikrinimuose turi būti privalomas visiems atitinkamose klasėse besimokantiems mokiniams. 2021 m. nacionaliniuose mokinių pasiekimų patikrinimuose dalyvavo mokyklos iš 59 savivaldybių. Ketvirtų klasių pasiekimų patikrinime dalyvavo mokiniai iš 610 mokyklų, aštuntų klasių – iš 535 mokyklų. Ketvirtokų skaitymo pasiekimų patikrinime dalyvavo 24 088 mokiniai (81,0 proc.), matematikos pasiekimų patikrinime dalyvavo 24 207 mokiniai (81,4 proc.). Aštuntokų skaitymo pasiekimų patikrinime dalyvavo 21 762 mokiniai (82,2 proc.), matematikos pasiekimų patikrinime dalyvavo 21 570 mokinių (81,5 proc.).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 ir 36 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 45¹ straipsniu įstatymo 1 straipsniu švietimo sistemos principai

papildyti įtraukties principu, nustatančiu, kad „švietimo sistema sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui ugdytis, plėtoti savo galias ir gebėjimus, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę mokantis, socialinėje, kultūrinėje ir (ar) kitose veiklose ir būti nediskriminuojamam dėl ugdymosi poreikių įvairovės ir (ar) švietimo pagalbos reikmės“. Mokinių pasiekimų vertinimas taip pat turi nediskriminuoti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, o kaip tik būti orientuotas į mokinių mokymosi pasiekimų pagal jų galias patikrinimą. Todėl, siekiant teisinio sistemiškumo ir aiškumo, būtina įtvirtinti, kad organizuojant mokymosi pasiekimų patikrinimus vienodus visiems mokiniams, jie specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams turi būti atitinkamai pritaikomi.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus ir pakitusias švietimo, mokslo ir sporto ministro pareigas, siūlytina Įstatymo projekto Nr. 2 4 straipsniu keičiamo Švietimo įstatymo 38 straipsnio 4 dalies redakciją, kuri galiotų nuo 2022 m. rugsėjo 1 d. iki 2024 m. rugpjūčio 31 d. išdėstyti taip:

„4. Švietimo, mokslo ir sporto ministro įgaliotos institucijos ir savivaldybių vykdomosios institucijos organizuoja mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas pasiekimų patikrinimus (brandos egzaminus, pasiekimų patikrinimus baigus pagrindinio ugdymo programą, nacionalinius mokinių pasiekimų patikrinimus ir kitus mokymosi pasiekimų patikrinimo būdus) pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintas mokymosi pasiekimų patikrinimų programas ir mokymosi pasiekimų patikrinimų organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašus, mokinių pasiekimų tyrimus. Šie mokymosi pasiekimų patikrinimai organizuojami vienodi visų mokomųjų kalbų mokyklų mokiniams, nepažeidžiant lygių galimybių principo, apibrėžto šio įstatymo 5 straipsnyje, o mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių asmens gabumų), pritaikomi švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka. Nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai organizuojami švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka. Visos bendrojo ugdymo mokyklos užtikrina lietuvių kalbos mokėjimą pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintą Lietuvių kalbos ir literatūros bendrąją programą (nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo, pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo ir brandos egzaminų).“

Įstatymo projekto Nr. 2 4 straipsniu keičiamo Švietimo įstatymo 38 straipsnio 4 dalies redakciją, kuri įsigaliotų 2024 m. rugsėjo 1 d. išdėstyti taip:

„4. Švietimo, mokslo ir sporto ministro įgaliotos institucijos ir savivaldybių vykdomosios institucijos organizuoja mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas pasiekimų patikrinimus (brandos egzaminus, pasiekimų patikrinimus baigus pagrindinio ugdymo programą, nacionalinius mokinių pasiekimų patikrinimus ir kitus mokymosi pasiekimų patikrinimo būdus) pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintas bendrąsias programas ir mokymosi pasiekimų patikrinimų organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašus, mokinių pasiekimų tyrimus. Šie mokymosi pasiekimų patikrinimai organizuojami vienodi visų mokomųjų kalbų mokyklų mokiniams, nepažeidžiant lygių galimybių principo, apibrėžto šio įstatymo 5 straipsnyje, o mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių asmens gabumų), pritaikomi švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka. Nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai organizuojami švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka. Visos bendrojo ugdymo mokyklos užtikrina lietuvių kalbos mokėjimą pagal švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintą Lietuvių kalbos ir literatūros bendrąją programą.“

2.5. Tėvai (globėjai, rūpintojai) yra neatsiejama mokyklos bendruomenės dalis. Jų dalyvavimas tiek mokyklos gyvenime, tiek stebint, analizuojant konkretaus vaiko pasiekimus ir pažangą, jų pagalba vaikui mokantis yra labai svarbi. Švietimo įstatymo 47 straipsnio 1 dalies 3 punktas numato, kad tėvai turi teisę gauti informaciją apie „ugdymo ir ugdymosi poreikius, pažangą“. Įstatymo projekto Nr. 2 3 straipsniu keičiamo Švietimo įstatymo 24 straipsnio 5 dalyje nustatoma, kad mokiniams, kurie turi mokymosi spragų ir nepasiekia atitinkamo pasiekimų lygio, sudaromas individualus mokymosi planas, teikiama reikalinga mokymosi pagalba. Kadangi tai yra informacija apie vaiko ugdymą(si), pasiekimus ir pažangą, Švietimo įstatymas jau dabar numato tėvų (globėjų, rūpintojų) teisę tokią informaciją gauti. Taigi, Įstatymo projektu Nr. 2 siūlomas tėvų (globėjų, rūpintojų) teisių praplėtimas yra perteklinis. Atsižvelgiant į tai, siūlytina atsisakyti Įstatymo projekto Nr. 2 5 straipsniu siūlomo Švietimo įstatymo 47 straipsnio keitimo.

2.6. Lietuvos Respublikos Seimui pritarus šio nutarimo 2.3 papunktyje siūlomai Įstatymo projekto Nr. 2 3 straipsniu keičiamo Švietimo įstatymo 24 straipsnio 5 dalies redakcijai asmenų,

įgijusių pradinį ar pagrindinį išsilavinimą arba baigusių pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį ir nepasiekusių patenkinamo pasiekimų lygmens, individualiam mokymosi pasiekimų gerinimo planui įgyvendinti ir mokymosi pagalbai teikti reikės papildomų valstybės biudžeto lėšų – apie 800 tūkstančių eurų per metus. Planuojant valstybės biudžeto lėšų poreikį pagal 2021 mokslo metais nacionaliniuose mokinių pasiekimų patikrinimuose ir pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimuose dalyvavusių mokinių, kurie nepasiekė patenkinamo pasiekimų lygio, skaičių, lėšų poreikis būtų: $9\,984 : 5 \times 18,7 \times 20 \times 1,0145 = 7\,57\,632$ Eur (9 984 – 2021 metais nepasiekusių patenkinamo lygio mokinių skaičius; 5 – mokinių, kuriems būtų teikiamos konsultacijos, skaičius grupėje; 20 – konsultacijų skaičius mokinių grupei per mokslo metus; 18,7 – vienos konsultacijos įkainis, 1,0145 – lėšos socialiniam draudimui).

Atsižvelgiant į Įstatymo projekto Nr. 2 6 straipsnyje numatytą 3 straipsniu keičiamo Švietimo įstatymo 24 straipsnio 5 dalies įsigaliojimo terminą, papildomos valstybės biudžeto lėšos reikalingos nuo 2022 m. rugsėjo 1 d., nors 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme šiam tikslui finansavimas nėra numatytas. Toks reguliavimas neatitiktų Lietuvos Respublikos Konstitucijos, nes Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „<...> įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų neskiriama arba jų skiriama nepakankamai“ (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“), kad „teisės norma, kuria valstybė prisiima atitinkamą įsipareigojimą, <...> turi būti paremta materialiniais ir finansiniais ištekliais“ (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio penktosios dalies ir 19 straipsnio pirmosios dalies normų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“).

Atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo praktiką ir į tai, kad Įstatymo projektui Nr. 2 įgyvendinti Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme lėšos nenumatytos, siūlytina Įstatymo projekto Nr. 2 3 straipsnio įsigaliojimo datą nustatyti 2023 m. rugsėjo 1 d.

Kadangi ugdymo procesas mokyklose yra planuojamas mokslo metais, siūlytina numatyti, kad Įstatymo projekto Nr. 2 įsigaliojimas būtų susietas su mokslo metų, o ne kalendorinių metų pradžia.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, siūlytina Įstatymo projekto Nr. 2 3 straipsniu keičiamo Švietimo įstatymo 24 straipsnio 5 dalį išdėstyti taip:

„6 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas ir įgyvendinimas

1. Šis įstatymas, išskyrus 2 ir 3 straipsnius ir 4 straipsnio 2 dalį, įsigalioja 2022 m. rugsėjo 1 d.
2. Šio įstatymo 3 straipsnis įsigalioja 2023 m. rugsėjo 1 d.
3. Šio įstatymo 2 straipsnis ir 4 straipsnio 2 dalis įsigalioja 2024 m. rugsėjo 1 d.
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras iki 2022 m. rugpjūčio 31 d. priima šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.“

Ministras Pirmininkas

Švietimo, mokslo ir sporto ministras